

MAKS AUB

ZATVORENO
POLJE

Preveo sa šanskog
Igor Marojević

Laguna

Naslov originala

Max Aub
CAMPO CERRADO

Copyright © Heirs of Max Aub, 1944
Translation copyright © Heirs of Max Aub, 2010

Hose Marija Kirogi Pla

SADRŽAJ

PRVI DEO.	9
Viver de las Agvas	11
Kasteljon de la Plana	20
Barselona	37
 DRUGI DEO	 55
Paralel	57
„Rajnsko zlato“	96
Prat de Ljobregat	145
 TREĆI DEO.	 183
Bdenje i zora	185
Jutro i rano poslepodne	207
Sijesta i smrkavanje.	222
 KRAJ.	 237
Noć.	239
Smrt	245

PRVI DEO

1. Viver de las Agvas

Svetla se odjednom gase: u deset sati mesec se ucrtava u gipsane zidove: polubeli i polusivi kreč se raspada. Tišina teče ulicama naselja kao groznica, od vrha do dna, od trga do Kintanar Alta, u podnožju brda. Prvi su dani septembra i hladan vazduh se spušta niz Ragudo; iznad planine su zvezde, dašci vetra.

Na trgu koji je tokom osam dana prava arena, fasade poduprte stepeništem i velikim, debelim daskama čiste su i sredene; ograda štiti poslednja svetla Kluba; u središtu je barokna fontanica čija voda kroz četiri česme peva dok poprima oblik pojila; sada kad je odzvonilo deset, trg je pupak sveta. Hiljadu i petsto duša i Raja de Aragon. U pravcu mora, preko Herike i Segorbea spuštaju se sela Valensije; uzbrdo, Sarionom protiče neravan i goli put za Teruel.

Na crkvenom satu oslikava se mesec; svi su prožeti strahom i u isti mah iščekivanjem; ne zna se šta im se to spušta niz leđa; počinje da im nedostaje vazduha. Deset i pet; neki zvuk podiže rep, smeli ljudi kroz kućna vratašca proturaju

lica, razmetljivci već trče kao muve bez glave ispred notarove i susedne, lekarove kuće, pogledajući kćeri u uzrastu za gledanje što stoje na balkonima ovih viđenih ljudi, ispred njih je miraz a pozadi narajcani udvarač, nevidljivih ruku što blagosiljaju tminu. Niz zidove se cede crne bluze crnih staraca koji se opiru svojim godinama. Glasovi su odmah ućutkani novim šumom.

Ni u svom najdaljem sećanju Rafael Lopes Serador ne nalazi stariju uspomenu; taj prizor s najviše sedih potiče iz detinjstva i tiče se trenutaka septembarskih zabava kada će biti pušten vatreni bik,* kao i buke vode koja izbija iz zemlje: izvora, vrela, kanala za navodnjavanje.

Vatreni bik uvek bi ubio po pet-šest muškaraca: divlja i užasna životinja, rogatija i od Iskre, 1889. godine pobila je osmoricu u Rubijelos de Mori; njen vlasnik, koga deca smatraju bogatim i tajanstvenim, vodi je od zabave do zabave; jedne godine, kada je gotovo oslepela od katrana, huškali su grdnu zver na mlade matadore da bi je ovi dokusurili. To nije bilo lako a ni bezopasno jer je grdna životinja bila lukava. Vlasnik stoke pije kafu u Klubu maurista.** Dečaćići su oko njega, na razumnom rastojanju: „Ovaj je, ovaj.“

Junice trče, momčići ih razdražuju pa im umaknu; muškarci i žene izlaze da ih dočekaju u potrazi za uzbuđenjem („joj, baš uzbudljivo!“), strahom („joj, kako strašno!“), sudaranjem i otvorom na rešetkama unapred savršeno određene

* Bik kojem se za rogove zakače lopte od zapaljivog materijala i zapale. (Prim. prev.)

** Naziv za simpatizere Antonija Maure (1853–1925), koji je u pet navrata bio španski šef vlade. Sa tog položaja je u julu 1909. poslao policiju i rezerviste na štrajkače koji su negodovali protiv španskog vojnog učešća u Maroku. Neredi su uzrokovali smrt 78 osoba, pretežno u Barseloni. Događaj je poznat i kao Tragična nedelja. (Prim. prev.)

prijateljske kuće, ili za utočištem u blizini, iza debelih bedema ili kamenih zidova, na ivicama drumova. Muškarci nose štapove i crne bluze, u košuljama su oni koji su došli na letovanje; oni što pokušavaju da zaobiđu bika završe u iscepanim pantalonama, na sveopšti smeh i sprdačinu. Prašina i pivo, trke kaiševima* dok orkestar niže jedan pasodoble za drugim.

Ali vatreni bik stiže noću i sam je na obali reke, niko se ne usuđuje da ga izaziva. Puteljcima i ivicama kanala od ranih jutarnjih sati ide i staro i mlado da osmotri i proceni stoku. Bik pase na ivici korita, zakriven trskom u svom sušnom i krševitom skrovištu. Stabla masline i smokve služe kao zaklon od bika. Gospođice ispuštaju nežnu vrisku kojom pokreću svetinu. Momci se izdvajaju sa desne i leve strane „da bolje vide“, bar tako tvrde, i da na miru zadižu suknje. Ima i onih koji jedu. Tamo dole, ne obraćajući pažnju na ispašu junaca, prema selu skreću trojica ratara s motikama na ramenu, koji sisaju opuške, jedan sočno otpljune:

– Pobogu, kô da nikad nisu videli životinje!

Mazga okreće prastari vodenički točak ostavljajući za sobom trag u zemlji. Udarajući slepim kopitima daje ritam veseloj svetini; curi voda. Rafael Serador desnim malićem burgija nozdrvu, potom se sagne da pokupi šljunak i baci ga u reku, ali ne domaši do nje. Drugi, oni već mnogo veći od njega, seju kamenčiće po slabinama junica. Tek pokoja istegne šiju i ravnodušno gleda, većina napravi korak i spusti gubicu do zemlje u potrazi za nekom prljavom travkom među tolikim jarkovima.

Reka teče zaštićena klancem koji raznim bojama, od žućkaste do tamnih nijansi, narušava zelenilo suprotne obale.

* Trka kaiševima je tradicionalna sportska igra u Španiji i Latinskoj Americi. (Prim. prev.)

Voda se nazire i vidi iza trščaka; gde prestaje seča šume, ona veoma živne. Nebo je nebeskoplavo; gavrani grakću u letu. Već sa mise dolaze ljudi koji preziru normalnu stazu: stižu preko njive gazeći sedla, ograde, lucerku, izuvijane tikvice, luk; krađu grožđe i dinje.

– Tako će uništiti sve, kurvini sinovi! – tiho negoduje nadničar koji obrađuje parcelu iza napola srušenog zida, u jaruzi, što svake godine posle talasa zabava mora da ponovo preore brazde i još jednom digne ograde i plotove. Između staze i parcele teče kanal za navodnjavanje, vrlo bistra prozirna voda ubrzava preko mahovine, kamena paprat raste na padini. (Pre dve godine Rafael je ležao prehladen i kao lek su mu davali čaj od kamene paprati.)

Živahna majka voli smešnu odeću. Ima onih koji se bave Rafaelom i kažu da on liči na oca. To ga čudi: iako mu deluje prirodno, uviđa da nije tačno. Šta ljudi time hoće da kažu? Njegov otac je nizak i crnomanjast. Rafael je zadovoljan što liči na majku, koja je viša; pre svega ukoliko nosi špicaste cipele s niskom štiklom i dugmićima. Kad mora da izađe, nosi crnu suknju i crnu maramu vezanu oko vrata.

Muzika već svira darujući septembru onu toplotu koja mu nedostaje. Došao je poslanik s porodicom. Gruntovničar, apotekar i velečasni Blas svakodnevno idu u kasino; priča se da će tekuće godine fešte sa bikovima trajati dan duže. Otac i dalje proklinje sve što se desilo i što će se desiti: od ponedeljka počinje da saobraća voz od Valensije do varoši i natrag, i njegova žuta zaprežna kola moraće da obavljaju četiri dodatne vožnje od mesta do stanice, bilo po kiši ili po žegi. Kočijaš je republikanac i protivnik fešte sa bikovima, koju smatra varvarskim i nazadnim spektaklom, ali ne propušta nijednu. Muve kao da tih dana deluju naročito neprijateljski; zadaju

više muka no ikad; za vreme sijeste čuje se njihovo zujanje oko visećih lepljivih traka i obmanjivo slatkog sirćeta u očajničkim nadmuvljim pokušajima da ne stradaju.

Ka jugu, uvalicom Herike, otkriva se plava i zelena daljina; prema severu ima samo hrastova, šipražja, snegovite zemlje; jug je horizont a sever brdovit.

Iz kuhinje Kluba donose još vruće pitice od ribe: zlataste, hrskave korice, mekanog nadeva, s mirisom na dobro ulje, rolnastog testa koje na dobro pečenim ivicama ima voćne tračice ili zrnevlje pečene paprike, što čini ukusan spoj sa rumenilom komada tunjevine, tamnim grimizom ili crvenilom prženog paradajza, žutilom čitavih badema. Niz obraze dobro obučene dece klize rumenkaste kapi ostavljajući sjajan trag.

– Tvoje novo odelo, Hose Luise!

– Paprika je s imanja.

Glas zažubori. Gospodin Blas se baškari.

– Nudio ih je Klubu.

Na pragu je gomila varoških momčića koji pokušavaju da proture glavu.

– Paprike su sve sa imanja.

Poletno posmatraju kako prisutni jedu s užitkom.

– Bolje su nego Martijeve, gospodine Blase!

– Neuporedivo.

– U njima nema hemije ni drugih čudesa niti postoji išta što bi ih moglo poboljšati.

– Popu pop a bobu bob.

A gospodin Blas je prekrstio svoje opatske ruke:

– Dobroj robi ne treba reklama.

Pod šupom čika Koline kuće u drvenom oboru vatreni bik je bio vezan a njegova glava pokrivena vrećom. Na oba roga

su mu železnim alkama pričvrstili po jednu veliku loptu od katrana. Već su obe zapalili, obe već plamte, ljudi već puštaju zastrašujuću životinju. Belim i crnim ulicama gamiže zmija paničnog straha.

Ona se najavljuje sopstvenim svetlucanjem. Kreč postaje bledoružičast kad ljudskoj zmiji nedostaje pedeset metara od prvog ugla. Pojavljuju se bezmerno dugačke senke koje se brzo trčeći smanjuju do ništavila da bi ponovo nikle, rastući u obliku suprotnom prethodnom, već u zavisnosti od trka životinje. Iz kapija, tremova, vratašca i balkona, zavijutaka, uglova, stepenica i stubova, sa trga i ulica međusobno vezanih u krug da bi bik progonio sopstvenu senku do nestanka, izviru, uzdižu se jedan za drugim vrisci i glasovi, dranje i graja: Već dolazi! Već stiže! Već je tu! Dozivaju ga, žele i vole, i dok svetlost, plamenovi, večernja divlja rulja tutnje uličicom, žudnja im se pretvara u strah kao posle prvog, mahnitog i tajnog snošaja.

Već dolazi! Već stiže! Već je tu! Najbrže moguće, od same sebe beži životinja, muško vatreno prokletstvo, mit od mesa i papaka, s mirisom zapaljenog roga. I već skače nagore, već se na sveže okrečene zidove vraćaju mesec i njegova bleđa senka. Bik se kreće kružnom, nametnutom putanjom; graja sa trga daje znak gledaocima iz obližnjih uličica da se on vraća.

Već se vraća!

Vatreni jalovo pet, šest, sedam puta traži način da izađe. Vrti se oko svoje vatre. Zastade pred jednom kućom, ponovo se obrete u slepoj ulici; žene vrište, oni smeli uzmiču. Na kraju se bik uputi ka uglu trga. Videvši ga poraženog, odvažniji se usuđuju da ga izdaleka draškaju, ali odlaze na najmanju reakciju životinje. Rafael Serador mrzi susede:

Manja, Pindonga, čiča Kuka, Tartanera, Seraneta, koji sada draže tu veličanstvenu životinju. „Dabogda ih raskomadao!“

Sva mesna društva, od onog u Klubu do onih u Radikalnom klubu – mestu koje se sada naziva Patriotska unija* – trista pedeset sedam dana godišnje osuđuju okrutni običaj; međutim, u doba septembarskih zabava svi priželjkuju mitsko pojavljivanje bika. Sa snagom svojih osam ili deset godina Rafael Serador bi želeo da bik sredi celu varoš, da ne ostavi ni kamen na kamenu; i u svojoj noći zamišlja mesto u dimu i teško ranjene susede i procesiju septembarskih bikova na nebu, procesiju u obliku duge. On prema školi trči kroz ruševine prljeći noge žeravicom. Jer pojavljivanje vatrenog bika najavljuje povratak u školu. Rafaelu je svejedno ide li ili ne. Gospodin Visente je bezazlen i nosi bradu; izgubio je autoritet otkako svi znaju da je napravio dečaka kćerki lugara velečasnog Blasa. – Svinja – govore očevi. – On da se usudi da kazni decu? Uči ko hoće.

Rafael nije među najgorima. Kod kuće ima dve knjige koje mu je otac obećao da će mu pozajmiti kad nauči dobro da čita: istorija francuske revolucije gospodina Visentea Blaska Ibanjesa i druga, o Rimljanima, gospodina Emilija Kastelara. Jedna kokica je platila životom to što je po njima praznila creva.

Rafaela obično budi kokodakanje iznad glave. Pilići se vrzmaju oko njegove slamarice. Da bi se ušlo u kuću, treba preći dva stepenika. Hodnik nije popločan, zemlju su dovoljno utabale generacije. Desno žive mazge, jednoj je

* Radikalni krug – od obrazovne institucije „Radikalni socijalistički krug“ (*Círculo radical socialista*). Patriotska unija (*Unión patriótica*) – po istoimenoj partiji Miguela Prima Rivere, španskog diktatora u razdoblju 1923–1930. (Prim. prev.)

ime Videlica a drugoj Gabrijel. Jedna koju su na zgražavanje uglednog sveta zvali Bratstvo uginula je pre nekoliko godina, kad je kočijaš nizbrdo mamuzao slabine kljusetu, žmirkajući, ljuteći se i vičući sa zadnjim namerama:

– Evo ti, Bratstvo, da Gabrijel ne sazna za ovo!

Od mazgi se jednom godišnje ugoji svinja. Obično je zovu Periko.

– Periko od pre pet godina, kada se udala Huana, e taj je bio pravi!

Kuća miriše na staju i gnoj; kada se Rafael osvrne na svoje detinjstvo, priseti se vonja kućice na balegu, na meki deo nove slame, baruštinu natrulih govana. Iza kapije zgurila se mala prostorija u koju tačno staju ružne i žučkaste kočije dignute rude, izvor života.

Svake godine se za vreme berbe rodi dete. Neki put umre, neki put ne. U potonjem slučaju se podiže u prljavštini, sa krastama, čirićima i krmeljima, ne znajući šta su hladnoća i glad, jer su oni njegov vazduh i hrana. Deca izrastaju u pocrnela, slobodna, čvrsta bića, stvorena da rade po svome a za druge ne mare ni najmanje, kasnije je drugačiji slučaj samo sa seksom, njihovim ženkama, a jednako počnu da cene i konje; o čemu svedoče uzrečice i pesme: tamo još uvek dolaze, i mogu se čuti po brdima i poljima, zorongo i hota.*

Po toj zemlji kopne maslinjaci; gore ostaju samo hrast, ljutić, ruzmarin i kupine. Zime su duge i snežne. Kad prođe zabava oko vatrenog bika, sela utihnu. Nekoliko vrlo lukavih prepelica izleće spremno i na najmanji šum. Mračne stračare znaju za nebo samo po sporom dimu iz svojih dimnjaka. Voda nastavlja da teče. Usnulim selima svakodnevno odlazi

* Španske igre i pesme. (Prim. prev.)

i dolazi žuta zaprega oca Rafaela Seradora. Retke reči koje se razmenjuju tiču se kupovine polovnog kamioneta, ili gotovo novog forda, od kog nema bolje kočije. Saobraćaj je razređen, samo kad je u Segorbeu pijačni dan, nekoliko ljudi napušta varoš da bi se u nju vratili noću. U očima ne nose ni odraz velikog mesta.

Godine prolaze i Rafael Serador ih niže; raste malo-pomalo proturajući glavu kroz krupno lišće, koje svake godine, poput kore, pada na visoku planinsku oblast gde više nema slave, čineći je starijom. Već je iščitao obe knjige a da nije bogzna šta saznao; već ga smatraju velikim i šalju ga u Kasteljon, za šegrta u zlatari. Te godine, sasvim slučajno, nije bilo vatrenog bika; novi namesnik je, s uobičajenom raskošni laskavih prideva kojima ga je počastila lokalna štampa, u čitavoj oblasti zabranio zabave, doduše uvek spreman da obezbedi posebne dozvole. Pošto je tražio više nego njegovi prethodnici i nije bilo vremena za cenkanje ni načina da mu se ugodu, varoš je ostala bez bika a namesnik je postao „novi“ političar i najčestitiji čovek.